

Laukunkankaan kaivoksen ympäristötutkimukset, väliraportti syksy 2022

RAKYL 22.03.2023 § 43
858/11.03.03.02/2022

Valmistelija	Ympäristöpäällikkö Matti Rautiainen, puh. 044 417 4685, matti.rautiainen@savonlinna.fi
Selostus	<p>Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojelupalvelujen ottamien vesi- ja lietenäytteiden tulokset Savonlinnan kaupungin alueelta vuonna 2021 paljastivat Outokumpu Mining Oy:n laittoman toiminnan ja laiminlyönnit (rikastehiekkajätealtaan patojen vuodot muuhun kuin Sortavalanjärven suuntaan ja ojitukset näillä suunnilla) Laukunkankaan kaivoksen ympäristössä, jotka ovat johtaneet ympäristön tilan pilaantumiseen myös alueella, johon kaivosyhtiöllä ei ole ollut vesioikeuden ja edelleen vesiylioikeuden lupaa.</p> <p>Paikallisten asukkaiden mukaan kaivosyhtiö on toimintansa aikana ojitannut painanteet Särkijärveen. Rambollin tekemien analyysien tulosten mukaan vesinäytteissä oli rikkiä huikeat 1600000 ja 1300000 ug/l, sulfaattia (SO₄) 5300 ja 4100 mg/l (eli 5300000 ja 4100000 ug/l) Vesinäytteiden pH oli 3,2 ja 3,0; sähkönjohtavuus 6100 ja 5000 uS/m ja nikkelpitoisuus 1100 ja 470 ug/l.</p> <p>Lietenäytteiden analyysitulosten mukaan lietteessä oli rikkiä 110000 ja 55000 mg/kg kuiva-ainetta ja rautaa 310000 ja 160000 mg/kg ka. Toisessa näytteessä nikkeliä oli 8,8 mg/kg ka (eli 8800 ug/kg ka).</p> <p>Ympäristönsuojelupalvelujen toimeksiannosta Ramboll otti Särkijärvestä vesinäytteet 3.8.202 ja pohjasedimentin pintakerroksesta 0 - 30 cm 26.8.2021 kokoomanäytteen, joka koostui kolmesta eri paikasta järveä tehdystä nostosta.</p> <p>Vesinäytteiden analyysitulosten mukaan veden pH oli välillä 4,6 - 5,2 (alin jätealtaan alapuolisista painanteista johtavan ojaston edustalla), sähkönjohtavuus 420 - 440 uS/m, sulfaattia (SO₄) 190 - 200 mg/l (eli 190 000 - 200 000 ug/l), nikkeliä 30 - 35 ug/l ja sameus 0,39 - 0,72 NTU.</p> <p>Sedimentinäytteen analyysitulosten mukaan rikkiä oli 30 000 mg/kg ja nikkeliä 84 mg/kg, kun niiden taustapitoisuutena voidaan pitää noin 2000 mg/kg ja 12 mg/kg (mediaaniarvot Suomen pienissä järvissä).</p> <p>-----</p> <p>Lautakunta päätti 22.9.2021:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Edellyttää Etelä-Savon ELY-keskukselta toimenpiteitä Laukunkankaan ympäristön perusteelliseksi tutkimiseksi ja kunnostamiseksi - ja kaivosyhtiötä kunnostustoimenpiteiden maksajaksi.2) Selvittää myös mahdollisuuksia saada juridiseen vastuuseen kaivosyhtiö ja kaivoksen rikastamojätteen ympäristöön pääsyn valvonnan laiminlyönyt Etelä-Savon ELY-keskus tekemällä näistä tutkimuspyynnön poliisille. <p>-----</p>

Tulosten seurauksen kävi ilmi Etelä-Savon vesi- ja ympäristöpiirin ja sittemmin Etelä-Savon ympäristökeskuksen ja Etelä-Savon ELY-keskuksen seurantatoiminnan olemattomuus Etelä-Savon merkittävimmän malminrikastustoiminnan suhteen. On huomattava, että kaivostoimintaan liittyvien vesilain mukaisten lupien valvontavastuu on valtion ympäristönsuojeluviranomaisen, ei kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävä. Kaivostoiminnan aikana valvontavastuuviranomaisen suorittamille valvontakäynneille ei tietävästi edes kutsuttu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen edustajaa.

Etelä-Savon ympäristökeskus on hyväksynyt Enonkosken kaivoksen jälkitarkkailuohjelman (8.7.1999). Jälkitarkkailuohjelma päättyi vuoden 2001 lopussa.

Ympäristökeskus katsoi, että jälkitarkkailua ei ole tarpeen jatkaa säännöllisesti. Mikäli kaivosalueella ilmenee aiemmasta kaivostoiminnasta johtuvia ympäristön kannalta haitallisia tekijöitä, ympäristökeskus tulee edellyttämään Outokumpu Mining Oy:tä ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin haitan korjaamiseksi.

Paikallisten asukkaiden mukaan kaivosyhtiön toimeksiannosta painanteet olisi ojitettu Särkijärveen 1990-luvun puolella, jonka seurauksena rikastejätealtaan vuotovesiä johdettiin vesioikeuden lupapäätöksestä poiketen myös Särkijärveen aiheuttaen järven eliöstön tuhon. Ojitukseen olisi ollut syynä painanteihin kertyneiden haisevien vuotovesien poistaminen. Ojituksen toteutti paikallinen kaivuriyrittäjä.

Laukunkankaalla ei ole tehty mitään toimenpiteitä rikastehiekkajätealtaan patojen vuotojen tukkimiseksi, vaikka vuodot laittomiin suuntiin ja niiden aiheuttamat ympäristötuhot ovat osoitettu Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojelupalvelujen ottamien vesi- ja lietenäytetyn tuloksilla ja Etelä-Savon ELY-keskuksen ohjaaman opinnäytetyön tuloksilla vuonna 2021 ja nyttemmin Outokumpu Mining Oy:n Envineer Oy:llä teettämien vesinäytetutkimusten väliraportin tuloksilla vuonna 2022.

Em. opinnäytetyön yhteydessä vesinäytteitä otettiin mm.:

- Laukunkankaan suotovesiojasta
- Särkijärveen laskevasta ojasta
- Särkijärven laskupurosta

On huomattava, että ilmeisen tarkoitushakuisesti näytteitä ei otettu tuhotusta Särkijärvestä eikä vuotavan rikastehiekkajätealtaan padon ympäristöstä Särkijärven suunnan suoalueelta eikä Sakastinpuron suunnan suoalueelta.

Näytteenottokarttaan merkityn perusteella Laukunkankaan suotovesioja sijoittuu kaivosalueelle menevän tien ja Sortavalanjärven väliin paikkaan, jossa silmämääräisestikin on nähtävissä padon vuotovedet, kuten myös Särkijärven suunnan suoalueella ja Sakastinpuron suunnan suoalueella. Laukunkankaan suotovesiojassa näytteenottoajankohtana 27.10.2021 pH oli 3,1 ja sulfaatti 3200 mg/l.

Särkijärveen laskevasta ojasta, läheltä Särkijärveä 22.9.2021 otetussa näytteessä pH oli 3,2 ja sulfaatti 820 mg/l.

Särkijärven laskupurosta 22.9.2021 otetussa näytteessä pH oli 5,7 ja sulfaatti 190 mg/l.

Särkijärveen laskeva oja osoittaa rikastehiekkajätealtaan padon vuodon jatkuvan Särkijärveen. Myös Särkijärven laskupuron pH on tasolla, joka ei mahdollista kalojen, ym. vesieliöstön elämää purossa.

Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojelupalvelujen tilauksesta kesällä 2021, myös Ramboll Finland Oy:n ottamat Särkijärven vesinäytteiden analyysitulokset osoittavat koko järven olevan tilassa, joka ei mahdollista kalojen, ym. vesieliöstön elämää järvessä.

Sakastinpuron suunnan suoalueelta löytyy silmämääräisten havaintojen perusteella pintavesiä, joissa on nähtävissä rikastehiekkajätealtaan padon vuotavan myös sinne suuntaan. Tämän osoittavat myös ympäristönsuojelupalvelujen syksyllä 2021 tilaamien vesinäytteiden analyysitulokset. Opinnäytetyön yhteydessä 23.9.2021 otettu vesinäyte "Oja Sakastinpuroon" osoittaa korkean sulfaattipitoisuuden 2800 mg/l, vaikka pH on neutraali 7.

Lautakunta päätti 28.9.2022 § 154 todeta, että sen käyttöön saadut Ramboll Finland Oy:n suunnittelijan toimittamat opinnäytetyönsä yhteydessä tuotetut tutkimustulokset vahvistavat ympäristönsuojelupalvelujen kesällä ja syksyllä 2021 ottamien vesinäytteiden analyysitulosten kertoman rikastehiekkajätealtaan padon vuodoista joka suuntaan, jonka seurauksena kaivosyhtiö on laittomasti pilannut ympäristöä Särkijärven ja Sakastinpuron suunnilla.

Lautakunta pitää opinnäytetyönsä yhteydessä tuotettuja tutkimustuloksia riittämättöminä, koska niissä ei ole kattavasti tutkittu Särkijärveä (ei vesinäytetutkimusta, ei pohjalietetutkimusta, ei kala- ja vesieliöstötutkimusta) eikä Särkijärven suunnan ojitetua suoaluetta. Näyttää siltä, että rikastehiekkajätealtaan pato vuotaa eniten juuri laittomaan Särkijärven suuntaan.

Myöskään Sakastinpuron suunnan suoaluetta ei ole kattavasti tutkittu (vain yksi näytepiste laajalla, osin ojitetulla suoalueella).

Lautakunta vaati tutkimustoiminnan jatkamista kaivosalueen ympäristössä.

Outokumpu Mining Oy:n Envineer Oy:llä vuonna 2022 teettämien vesinäytetutkimusten väliraportin tulosten mukaan mm.:

Suotovesien vaikutukset ovat tämän näytekierroksen perusteella havaittavissa kaivoksen ympäristön vesistöissä Särkijärven (rikastushiekka-alueen lohkot LA ja LB), Polvijärvien (lohkot EA ja EB) ja Sortavalanjärven (lohkot PA ja PB sekä kaivoksen ylivuoto) suunnalla. Lisäksi patorakenteissa käytetystä sivukivestä aiheutuu tulosten perusteella jossain määrin kuormitusta.

Särkijärven suuntaan voi tulosten perusteella kulkeutua merkittävää metallikuormitusta ja Polvijärvien suuntaan merkittävää sulfaattikuormitusta.

Merkittävin kuormitus Särkijärveen tulee rikastushiekka-alueen suunnasta tulevasta uomasta, jossa on nähtävissä rikastushiekka-alueen vaikutus alhaisena pH:na ja korkeina sulfaatti- ja metallipitoisuuksina.'

Särkijärvestä purkautuvassa vedessä on vielä nähtävissä rikastushiekka-alueen vaikutus, lähinnä kohonneena sulfaattipitoisuutena.

Väliraportti on kokonaisuudessaan esillä kokouksessa.

Yritysvaikutusten arviointi

Entisen kaivostoiminnan aiheuttaman ympäristötuhon kunnostamisella on merkittävä aluetaloudellinen vaikutus sekä maansiirto- ja kuljetusyrittäjien että Haukiveden alueen matkailuyritystoiminnan kannalta.

Esittelijä

Ympäristöpäällikkö Rautiainen Matti, puh. 044 417 4685,
matti.rautiainen@savonlinna.fi

Päätösehdotus

Lautakunta päättää merkitä tiedoksi Laukunkankaan kaivoksen ympäristötutkimuksen väliraportin tulokset syksyltä 2022 ja lautakunnan päätöksen 22.9.2021 kohdan 2 toimeenpanon.

Perustelut:

Laukunkankaan ympäristössä on tapahtunut paikallinen ympäristötuho, joka vaatii ympäristön kunnostusta. Rikastamojätealtaasta vuotavat jätevedet päätyvät joka suunnasta Savonlinnan yläpuoliseen Haukiveteen. Koska ympäristön turmelemista on tapahtunut jo vuosikymmenien ajan ilman mitään hallinnollista asiaan puuttumista, on myös valvontaviranomaisen vastuiden selvittäminen paikallaan.

Lautakunnan mielestä ympäristön pilaamisen kriteerit täyttyvät laajalla alueella kaivosalueen ympäristössä, vaikka pilaamisen vaikutukset eivät olisi todennettavissa Haukivedellä asti. Kaivosyhtiöllä on ollut silloisten vesi- ja vesiylioikeuksien lupapäätösten perusteella asetetuina ehdoilla lupa johtaa malminrikastustoiminnan jätteitä Sortavalanjärveen. Kaikki muut suunnat ovat laittomia.

Kaivosyhtiö ei ole ollut selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista. Ympäristön pilaaminen jatkuu edelleen eikä suurimman tuhon kohteeksi joutunutta Särkijärveä ole Etelä-Savon ELY-keskuksen johdolla tehdyssä opinnäytetyössä eikä Outokumpu Mininig Oy:n Envineer Oy:llä teettämässä ympäristötutkimuksissa ole mitenkään tutkittu. On syytä kysyä, miksi?

Etelä-Savon ELY-keskus on koonnut ympäristörikostyöryhmän, johon on koottuna omien viranhaltijoidensa lisäksi poliisiviranomaisen, oikeuslaitoksen ja kuntien ympäristösuojeluviranomaisten edustajat (Savonlinnan ympäristönsuojelupalveluista työryhmän kokouksiin on osallistut viime vuosina ympäristötarkastaja). **Työryhmässä on korostetusti tuotu esille, että tutkintapyyntö poliisille on tehtävä aina, kun epäillään ympäristörikoksen tai -rikkomuksen tapahtuneen.** Onkin syytä kysyä, miten tämä on linjassa Etelä-Savon ELY-keskuksen omaan toimintaan kohdistuvan epäilyn suhteen? Asemoikon se valvontatoimintansa laiminlyönnin lainkäytön yläpuolelle?

Lain käyttö tulee olla yhdenvertaista. Jos kaivosyhtiö ilman juridista seuraamusta voi jättää huolehtimatta ja valvova vastuuviranomainen valvomatta, että miljoonia tonneja malminrikastustoiminnassa käytettyä, vaarallisiin jätteisiin luettavaa rikkihappojätettä vuotaa laittomiin suuntiin - ja vuoto jatkuu edelleen - ympäristöön ja toisaalta yksityinen henkilöä saa poliisin taikka käräjäoikeuden määräämän sakkorangistuksen jättäessään romuakkunsa luontoon, ei perustuslain edellyttämä yhdenvertaisuus toteudu.

Etelä-Savon ELY-keskus tekee tutkintapyyntöjä poliisille esimerkiksi viitasammakon elinolosuhteiden heikentämisestä ja liito-oravapuun kaatamisesta, mutta jättää selvittämättä, onko viitasammakon ja lampikorentojen elinolosuhteet tuhattu Laukunkankaan ympäristössä, joka ruovikoineen on tyypillistä näiden lajien esiintymisaluetta. ELY-keskuksen tulisi suhtautua toimenpiteissään tasavertaisesti kaikkia ympäristön tilan heikentämistä aiheuttavia kohtaan ja tehdä tutkintapyyntö poliisille kaivosyhtiöstä ainakin näiden syiden takia.

Etelä-Savon ympäristökeskus on hyväksynyt Enonkosken kaivoksen jälkitarkkailuohjelman (8.7.1999). Jälkitarkkailuohjelma päättyi vuoden 2001 lopussa. Ympäristökeskus katsoi, että jälkitarkkailua ei ole tarpeen jatkaa säännöllisesti.

Seurauksen oli Etelä-Savon ympäristökeskuksen ja sittemmin Etelä-Savon ELY-keskuksen valvontatoiminnan olemattomuus Etelä-Savon merkittävimmän malminrikastustoiminnan suhteen. On huomattava, että kaivostoimintaan liittyvien vesilain mukaisten lupien valvontavastuu kuuluu valtion ympäristönsuojeluviranomaisen, ei kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin.

Etelä-Savon ELY-keskus valvontaviranomaisena ei ole riittävällä huolellisuudella ryhtynyt valvontatoimiin - esimerkiksi rikastehiekkajätealtaan padon tiiveyden selvittämiseksi - vaikka ympäristön pilaamisesta sillä on ollut vesinäytteiden analyysituloksia käytettävissään jo vuosia ennen kuin Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojelupalvelut käynnisti kesällä 2021 paikallisilta asukkailta saamiensa tietojen perusteella ympäristön pilaamisen selvittämisen kaivosalueen ympäristössä.

Savonlinnan kaupunki on kyennyt osoittamaan Etelä-Savon ELY-keskukselle, että kaivoksen rikastamojätteen ympäristöön pääsemisen valvonta on täysin laiminlyöty ELY-keskuksessa. ELY:n ympäristöasiantuntija on keväällä 2021 todennut jopa, että patojen pitääkin vuotaa. Tämä välinpitämättömyys kuvastaa valtion viranomaisen asennetta asiaan.

Rakennus- ja ympäristölautakunta päätti 15.6.2022 § 102 edellyttää, että kunnostamistyöt aloitetaan välittömästi toimenpiteillä, joilla voidaan myrkyllisen aineiden laitton pääsy ympäristöön saadaan loppumaan eikä vasta vuosien päästä. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. On huomattava, että vasta se, **miten aiheutettu tuhoalue saadaan kunnostettua, vaatii huolellisen suunnitelman laadinnan ja sille aluehallintoviranomaisen myöntämän ympäristöluvan, ei se, millä toimenpiteillä myrkyllisen aineiden laitton pääsy ympäristöön saadaan heti loppumaan.**

Talvivaarassa tapahtuneen allasvuodon tukkiminen aloitettiin välittömästi eikä vasta sitten, kun sen aiheuttamat tuhot oli saatu tutkittua. Kun taas Laukunkankaalla ei ole edellenkään tehty mitään toimenpiteitä rikastehiekkajätealtaan patojen vuotojen tukkimiseksi, vaikka vuodot

laittomiin suuntiin ja niiden aiheuttamat ympäristötuhot ovat osoitettu Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojelupalvelujen ottamien vesi- ja lietenäytteiden tuloksilla ja Etelä-Savon ELY-keskuksen ohjaaman opinnäytetyön tuloksilla vuonna 2021 ja nyttemmin Outokumpu Mining Oy:n Envineer Oy:llä teettämien vesinäytetutkimusten väliraportin tuloksilla vuonna 2022.

Miksi ei ole ryhdytty toimenpiteisiin rikastehiekkajätealtaan patojen vuotojen tukkimiseksi välittömästi? Siksi, kun toimivaltainen valtion ympäristönsuojeluviranomainen, Etelä-Savon ELY-keskus ei ole sitä vaatinut.

Malmikaivostoiminta ja sen valvonta on todellisuudessa koko Suomessa tällaista. Suljetun kierron rikastamotoimintaa ei ole olemassakaan vaan kaivos tuhoaa lopullisesti ympäristöään.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Toimenpiteet

Itä-Suomen poliisilaitos